

סנהדרין ו

משה שווערד

1. תוספות מסכת סנהדרין דף ה עמוד ב

יפה כח פשרה כו' - תימה במאי יפה כח דין נמי דומיא דפשרה שהיה מדעת שנים שדנו אין בעלי דינין יכולין לחזור בהן כיון דקיבלו עלייהו ונראה דמיירי כגון דאתו לבי תרי ואמרי להו דונו אותנו כמו שרגילים לעשות הדין או עשו לנו פשרה כמו שרגילין לעשותה דבכה"ג יפה.

2. שיעורי ר' דוד מסכת סנהדרין דף ו עמוד א

(רפ) בטעמא דקיבלוהו עלייהו אינו משלם

גמ' איתביה רבי אבא לר' אבהו דן את הדין וכו' הב"ע דקיבלוהו עלייהו, א"ה אמאי משלם מביתו וכו'. והר"ה כתב, וז"ל, ואקשינן אי הכי ישלם מביתו, הא א"ל רב לרבה בר בר חנה אי קיבלוהו עילויהו לא תשלם. וצ"ע דהא לעיל (ס"ק קנ"ח) פירשנו דהא דקיבלוהו אינו משלם, היינו משום דכיון דהוי מומחה הו"ל אנוס, והוי כדין טבח אומן שקלקל דפטור כיון דשחט ברשות. אבל הכא דלא הוי מומחה, ואינו יכול לדון כלל בלא רשות, מאי פריך אמאי משלם. ואולי המקשה סובר דכיון דקיבלוהו לדון, הוי ממילא נמי כאנוס מה דטעה. וכתב הר"ה, ומשני כגון דאמרו ליה על מנת כן קבלינך עלן, דדיינת לן דין תורה עכ"ל. ומשמע מדבריו, דלא אמרו לו כן בשעה שקיבלוהו, שידון דין תורה, ורק דעכשיו אחרי שטעה אומרים לו דרק ע"מ כן קיבלוהו, ולכן לא הוי אנוס. משא"כ מומחה הוי אנוס. ובמהרש"ל ומהר"ם כתבו נמי, דרק עכשיו אומרים דע"מ כן קיבלוהו, [ועיין בערוך לנר מש"כ בזה

3. ספר מרגליות היב

עליו קורא לה ביצוע כנ"ל, וזה שמרוצה אומר שהיא פשר - פושרין]. וע' קהלת יעקב להגר"י אלגזי לשון חכמים אות קל"א שהביא מתמים דעים סי' ר"ז שלכן שינו בלשון בדר"מ לשון ביצוע ובחכמים לשון פשרה, דלמ"ד ג' צריך אומד הדעת לבצוע הממון ולחלקו במדה שלא יהא אחד מהם נפסד יותר מכדי הראוי לו, ומ"ד ביחיד קרי ליה פשרה, לשון קל שאינו צריך לדקדק בדבר כו' וע' בס' משכנות הרועים (ליורנו תר"כ) מערכת דלי"ת כלל כ"ו דיינים.

ה. ביצוע בשלשה, ביד רמה כ' ביצוע הוא פשרה ואמאי קרי לה ביצוע לפי שנוטל ממון מזה ונותן לזה שלא כדין ודמי לגזל ואמטיל להכי קרי לה ביצוע לשון כן ארחות כל בוצע בצע כו', איכא דאמרי דה"ט [ר"ל שלכן נקרא בשני שמות פשרה ובצוע] דמאן דמחמיר עליה קרי ליה ביצוע, ומאן דמקיל עליה קרי לה פשרה [ר"ל שלפעמים אחד מרוצה מהפסק והשני אינו מרוצה, זה שחושב שהחמירו

מצוה לבצוע

4. ספר שערים מצויינים בהלכה

ענין שיכול לפשר ביניהם יפשר. ונראה לי להסביר הלשון פשרה, דמצינו בשו"ע (יו"ד סי' לא ס"ד) לענין בדיקת הריאה שמשמין אותה במים פושרין, דהיינו כחמימות הרוק, ובהל' שבת מצינו בשו"ע (או"ח סי' שיח ס"ז) דכל שאין עדיין היד סולדת בו הוא בגדר פושרין אע"פ שחם הרבה, ולפ"ז ה"נ לפעמים הפשרה נוח לשניהם והוא כחמימות הרוק, ולפעמים השני מסכים בע"כ שאין לו ברירה דאפשר שיהיה יותר גרוע, א"כ לדידיה הוא חם הרבה אלא דעדיין אין היד סולדת, והוי בגדר פושרין, ולכן קרי ליה פשרה. ובתשו' שבות יעקב (ח"ב סי' קמה) כתב, דסתם פשרה שהוא מלשון פושרין היינו לא חם ולא קר וכדאמרי' במס' ב"ב (קלג:): דייני חצצתא, ופרש"י דייני פשרה שחולקין הדבר, וזה מלשון מחצה, שכן הוא עפ"י הרוב שמחלקין

ביצוע בשלשה דברי ר"מ, וחכ"א פשרה ביחיד. הא דקרי ליה ר"מ בלשון ביצוע, וחכמים בלשון פשרה, כתב ביד רמה, דר"מ דס"ל דאסור לבצוע משום דדמי לגזל דנוטל מזה ונותן לזה, לכן קרי ליה בלשון ביצוע, מלשון הכתוב (משל"א-יט) "כן ארחות כל בוצע בצע" [ופרש"י גזול גזילה], וחכמים דס"ל דמותר לבצוע קרי ליה בלשון פשרה, ואיכא דאמרי דמאן דמחמיר קרי ליה ביצוע ומאן דמיקל קרי ליה פשרה. וכיד דוד הביא

5. ספר שערים מצויינים בהלכה-ה:

ויפה כח פשרה מכת הדין. כתב בתשר' הרדב"ז (סי' צט) דהפשרה הוא המוכחר שבמשפט, ומה"ט תירגם אונקלוס עה"כ (לך יד-ז) "עין משפט" פלוג דינא, דעין פירושו מוכחר, כמו הא דכתיב (שלח טו-כד) "מעני העדה" והיינו המוכחרים שבעדה, וה"נ עין משפט המוכחר שבמשפט. וע"ע מה שכתבנו בשמ"ב וקונ"א (ח"א סי' קפא סק"ט). וכתב בתשר' שבות יעקב (ח"ב סי' קמה) דאם קיבלו עליהם הבעלי דינים שיפשו ביניהם

6. ספר מרגליות הים-ו:

יג. ריב"ק אומר מצוה לבצוע כו', יעוין שר"ת הרדב"ז ח"א סי' צ"ט שכ' שאלת ממני אודיעך מה היא כוונת המתרגם שתרגם עין משפט (בראשית י"ד ז) פלוג דינא, תשובה, כבר תמהו עליו רבים והרמב"ן ז"ל כתב עלה במקומו ע"ש כי לא נתישבו לי דבריו ז"ל, וגם הוא לא כתבן אלא כמסתפק, ומה שנ"ל אחר בקשת המחילה מרבנותי כי כבר ידעת כי מבחר הדבר היא עינו כמו. עיני העדה ורבים כאלה כו', ואיזהו מבחר המשפט ועינו פילוג הדין כו', ואם תשאל למה נקרא קדש עין משפט, אפשר לפי ששם נשפט הקב"ה עם חסידיו משה ואהרן ועשה עם משה פשרה שיראה את כל הארץ

ושמה לא יעבור כו' עיי"ש, וראה בתרגום יוב"ע שם ובתנחומא לך סוף אות ה, ובס' כתבי שמואל העיר לתרגום יואל ה' ד' עמק יהושפט מישר פילוג דינא, וכן שם עמק החריץ שפי' החריץ מלשון חריצת משפט כלה"כ (מ"א כ' מ) כן משפטך אתה חרצת.

7. ספר בירורי הלכה

רבי יהושע בן קרחה אומר: מצוה לבצוע, שנאמר: 'אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם'. (זכריה ח, טז) והלא במקום שיש משפט אין שלום, ובמקום שיש שלום אין משפט?! אלא, איזהו משפט שיש בו שלום, הוי אומר זהו ביצוע. וכן ברוד הוא אומר 'ויהי דוד עושה משפט וצדקה...'. (דה"א יח, יד).

ציון א. ג. מצוה לומר לבעלי דינים בתחילה 'בדין אתם רוצים או בפשרה', אם רצו בפשרה עושין ביניהם פשרה. וכל בית דין שעושין פשרה תמיד הרי זה משובת, ועליו נאמר 'משפט שלום שפטו בשעריכם' (זכריה ח, טז).

במה דברים אמורים? קודם גמר דין, אף על פי ששמע דבריהם וידע להיכן הדין נוטה, מצוה לבצוע. אבל אחר שגמר הדין ואמר: 'איש פלוני אתה זכאוי! איש פלוני אתה חייבו!', אינו רשאי לעשות פשרה ביניהם אלא יקוב הדין את ההר.

(רמב"ם סנהדרין כב, ג)

מצוה לומר לבעלי דינים בתחילה: 'הדין אתם רוצים או הפשרה?' אם רצו בפשרה עושים ביניהם פשרה... וכל בית דין שעושה פשרה תמיד הרי זה משובת. במה דברים אמורים, קודם גמר דין, אף על פי ששמע דבריהם וידע להיכן הדין נוטה, מצוה לבצוע. אבל לאחר שגמר הדין ואמר: 'איש פלוני אתה זכאוי! איש פלוני אתה חייבו!' אינו רשאי לעשות פשרה ביניהם, אבל אחר שאינו דין רשאי לעשות פשרה ביניהם שלא במושב דין הקבוע למשפט.

(חושן משפט יב, ב)

א. מצוה או רשות. בסוגיין פוסק רב הלכה כרבי יהושע בן קרחה שמצוה לעשות פשרה. ומתבאר לדעת רבי יהושע בן קרחה שמצוה לומר לבעלי הדין 'אי דינא בעיתו אי פשרה בעיתו'. אלא מתוך כך מתקשים 'היינו ת"ק', ומקושיא זו ניתן ללמוד שאף לדעתו הפשרה עצמה רשות היא, ואין לה כל עדיפות על פני דין, שהרי אם הפשרה עדיפה לא היה מקום לשאול 'היינו ת"ק' כי לדעת ת"ק בודאי שאין כל עדיפות לפשרה.

כך מפרש רש"י את הקושיא וכן את התירוץ 'איכא ביניהו מצוה', שלדעת רבי יהושע בן קרחה יש מצוה להציע לפני בעלי הדין את אפשרות הפשרה, ולדעת תנא קמא אף דבר זה רשות בלבד, אך לפי שניהם הפשרה עצמה רשות היא.

בדרך זו מפרש גם הרמ"ה את מחלוקתם (ד"ה אמר רב), וכן מדברי הריא"ז (ד"ה לימא כתנאי): 'היינו דאמרינן להו אי דינא בעיתו ואין לנו לעשותם יותר מדאי', עולה שאין עדיפות לפשרה עצמה. בעל האור זרוע מציין אף הוא בדבריו את המצוה להציע בפני בעלי הדין את אפשרות הפשרה.

יש להעיר, כי הריא"ז אויל לשיטתו (להלן אות ג), והוא סובר שהדיינים הם הקובעים את מהות הפשרה וזו איננה נובעת מויתור ופיוס של בעלי הדין איש לרעהו. שהרי פשרה כזו הנובעת מויתור הדדי של בעלי הדין מותרת, לשיטתו, גם אחר גמר הדין. אולם, מדברי רבי יהושע בן קרחה עצמו נראה שיש מצוה בעצם הפשרה, שכן הוא לומד זאת מן הכתוב 'אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם', המלמד על ציווי הנביא לעשות פשרה, וכך נראה הדבר גם ממה שדוד המלך היה עושה פשרה, והכתוב משבחו על כך.

אמנם, המאירי מביא את לשון הסוגיה שיש מצוה לומר לבעלי הדין 'אי דינא בעיתו וכו'', ומוסיף שיש 'לפתוח להם ולשדלם להגיע לידי פשרה'. כך נראה גם מדברי בעל ספר החינוך (מצוה רלג) הכותב שחכמים שבחו את הפשרה מפני חומר הדין.

בדרך זו מבאר הב"ח (ד"ה וכל דיון) את מהלך הסוגיה וכותב, כי מעיקרא סברו שלדעת רבי יהושע בן קרחה מצוה על הדיין לעשות פשרה, אפילו בניגוד לדעת בעלי הדין, ולמסקנה אף לדעתו יש לשאול את בעלי הדין אם רצונם בפשרה או בדין, אולם, גם כך, סובר רבי יהושע בן קרחה שיש לשדל את בעלי הדין ולפייסם לבחור בפשרה דווקא. ברם, לפי הסבר זה של הב"ח, הקושיא 'היינו ת"ק' אינה ברורה, שהרי לדעת ת"ק אין כל מצוה בפשרה! בעל הדרישה מבאר כי לאחר ההסבר בדעת רבי יהושע בן קרחה שמצוה להציע בפני בעלי הדין את האפשרות של פשרה, סברו שזהו כל תוכן המצוה ואין כל עדיפות לפשרה עצמה ולכן נשאלה השאלה 'היינו ת"ק', אולם בתירוץ 'איכא ביניהו מצוה' חוזרים ומבארים שהמצוה כוללת גם שכנוע בעלי הדין לבחור בפשרה. לדעת הדרישה, לשון 'אי דינא בעיתו אי פשרה בעיתו' שבמסקנה היא חלק מדברי הדיין המפייסם להתרצות בפשרה, שהרי בפשטות מדובר על שנים המבקשים מן הדיין לדון אותם, ומצוה על הדיין להציע בפניהם את אפשרות הפשרה ולהודיעם שהפשרה רצויה יותר.

יש לציין שהדרישה לומד כך גם בשיטת רש"י. את דבריו הוא מדייק מלשונו בד"ה מצוה למימר להו 'דפתחינן להו בפשרה'. והיינו, שאף רש"י מפרש בדעת רבי יהושע בן קרחה למסקנה, שיש מצוה לעשות פשרה ולכן 'פתחינן להו בפשרה', וכן משמע גם מלשון הר"י מלוניל 'מצוה לפתוח להם שיקבלו פשרה'.

לשיטה זו, מקשה הנצי"ב בספרו מרומי שדה, מדוע משה רבינו לא היה עושה פשרה? ומיישב שהמצוה לעשות פשרה קיימת רק עד השלב שדקדקו הדיינים בדין ויודעים כיצד לגמרו, אך מכאן ועד לשלב של גמר הדין בפועל, הפשרה היא רשות בלבד, אמנם, אחרי גמר הדין אין כל אפשרות לעשות פשרה. לפי זה הוא מבאר, שמשה רבינו היה מהיר ביותר בדין, ומיד עם שמיעת הטענות היה יודע כיצד לגמור את הדין, ולפיכך לא עמד מעולם במצב שהיתה עליו מצוה לעשות פשרה. אכן מדברי הש"ך בהלכה שלפנינו

(ס"ק ד) משמע, שלדעת רבי יהושע בן קרחה המצוה לעשות פשרה קיימת עד לגמרי הדין בפועל.

יש לציין כי מחלוקת זו היא רק לשיטת רש"י (עיין להלן אות ב) ש'גמר דין' פירושו כשאומר 'איש פלוני אתה זכאי' אולם התוד"ה נגמר סוכרים שכבר משעה שהחליטו הדיינים כיצד לפסוק, זהו 'גמר דין' ואסור להם לעשות פשרה, לפי זה מובן כי משה רבינו שהיה יודע לגמור הדין מיד, אסור היה לו לעשות פשרה.

ב. שיטת ההלכה. הרמב"ם, הטור והמחבר פוסקים שמצוה להציע בפני בעלי הדין את אפשרות הפשרה, ומוסיפים שבית דין העושה פשרה תמיד, הרי זה משובח. מדבריהם משמע שיש עדיפות לפשרה על הדין, וכן כותב הסמ"ע בס"ק ו. לעומת זאת מביא הט"ז את דעת המהר"ל מפראג הפוסק שאין לרדוף אחר הפשרה אלא רק להציעה לבעלי הדין. וכן כותב בעל האורים ותומים (אורים סק"ד). יש להעיר על שוני בלשון הסוגיה ולשון הראשונים שאומר לבעלי הדין 'אי דינא בעיתו אי פשרה בעיתו', ואילו לשון הטור היא 'שיאמר במה אתם רוצים בפשרה או בדין', וכן היא לשון הסמ"ע (במצוה רכה). מרן הבית יוסף מבאר בפירושו הראשון (ד"ה מצוה לדיין) שהטור לומד כן מדברי רש"י 'דפתחין להו בפשרה', אך בפירושו השני הוא כותב שלשון הטור היא לאו דווקא, ורוצה רק לומר שגם זו לשון שאפשר לנקוט בה. גם הדרישה כותב שאין חיוב להזכיר בתחילה את ענין הפשרה דווקא, והטור רק מדגיש שיש עדיפות לפשרה, אך כל דין יכול לעשות זאת בלשונו וכהבנתו.

8. ספר בירורי הלכה

ג. מאימתי פשרה אסורה? לדעת תנא קמא בברייתא אסור לעשות פשרה אחר גמר דין, אך רבי שמעון בן מנסיא סובר שאסור הדבר כבר משעה שהדיין יודע להיכן הדין נוטה.

הרי"ף פוסק כת"ק, וכן פוסקים רבינו יהונתן מלוניל, בעל האור זרוע, המאירי והרא"ש. הרשב"א בתשובותיו (חלק ד, רע"א) מוכיח פסק זה מהמשך הסוגיה בה מפרשים לדעת רבי יהושע בן קרחה שמצוה לומר לבעלי הדין 'אי דינא בעיתו אי פשרה בעיתו', לפי זה אף לרבי יהושע בן קרחה הפשרה היא רשות. אלא שעל כך מקשים 'היינו ת"ק'. ולדעת הרשב"א מקשים על רבי יהושע בן קרחה הן מדעת ת"ק והן מדעת רבי שמעון בן מנסיא, משום שלשניהם הפשרה היא רשות, ובמה אם כן הוא חולק עליהם? והתירוץ הוא שנחלקים רבי יהושע בן קרחה ותנא קמא בשאלה אם מצוה להציע לבעלי הדין פשרה או שדבר זה בגדר רשות בלבד. ואילו המחלוקת בין רבי יהושע בן קרחה לרבי שמעון בן מנסיא היא בשאלה מאימתי אסור לעשות פשרה: לדעת רבי יהושע בן קרחה חל האיסור רק אחר גמר הדין, ולדעת רבי שמעון בן מנסיא, אסור כבר משעה שהדיין יודע להיכן הדין נוטה. לפירוש זה משמע שתנא קמא ורבי יהושע בן קרחה מודים שרק לאחר גמר הדין אסור לעשות פשרה וכיון שרב פוסק הלכה כרבי יהושע בן קרחה הרי שהלכה כתנא קמא לענין האיסור לעשות פשרה.

ברם, רש"י מפרש כי הקושי אינו מה בין רבי יהושע בן קרחה לרבי שמעון בן מנסיא כלל, אלא מה בין ת"ק לרבי שמעון בן מנסיא. ועל כך באה התשובה 'איכא בינייהו משעה שידע להיכן הדין נוטה'. ולפי זה אין אנו יודעים כלל מה דעתו של רבי יהושע בן קרחה לגבי השאלה מאימתי אסור לעשות פשרה, ואפשר שזוהו הוא סובר כרבי שמעון בן מנסיא.

אכן, בעל השאלות (שאלתא נח) פוסק כרבי שמעון בן מנסיא, אף שבהמשך דבריו פוסק כרבי יהושע בן קרחה. כך פוסק גם הראב"ן, וכן מובא בתשובות הרשב"א (חלק א, אלף קיג) בשם רב האי גאון.

9. ספר מרגליות הים

ג. ר"א בנו של ריה"ג אומר אסור לבצוע וכל המוצע
ה"ז חוטא, זו היא כפילות ללא צורך דאם אסור לבצוע ממילא
העובר ובצוע הרי זה חוטא, ובאמת ליתא בכ"י ע' דק"ס ובהע' ו'
ובס' כוכבא דשביט מביא מאבות ספ"א רשב"ג אומר על שלשה
דברים העולם קיים על הדין ועל האמת ועל השלום שנאמר אמת
משפט שלום שפטו בשעריכם, ולכאורה הול"ל רשב"ג אומר העולם
קיים על הדין ועל וכו', מנינא למה לי, ועוד למה שינה הסדר בפס'
כתוב אמת דין שלום ורשב"ג נקט דין אמת שלום, ונראה שבדיוק
נקט רשב"ג זה הסדר להוציא משיטת ריב"ק לק' שאמר מצוה לבצוע,
ובכן לדעתו יפורש הפס' „משפט שלום” חדא מילתא, ביצוע שיש
בו משפט שלום ולפ"ז הוא רק שני דברים משפט שלום ואמת, לזאת
הדגיש רשב"ג שלדעתו יש בהפסוק שלשה דברים שבהם מתקיים
העולם ולכן הבדיל בין דין לשלום במדת אמת, ויעוין בס' מדרש
לפירושים (זולקוב תק"ס) ח"א דרוש ד' (כ"א רע"א)

10. תוספות מסכת סנהדרין דף ו עמוד ב

אבל אהרן - פי' כיון שלא היה דיין ולא היה הדין בא לפניו אלא לפני משה ודאי לדידיה שרי.

11. שו"ע חושן משפט - סימן יב

(ב) מצוה לומר לבעלי דינים בתחלה: הדין אתם רוצים או הפשרה; אם רצו בפשרה, עושים ביניהם פשרה. וכשם שמוזהר שלא להטות הדין, כך מוזהר שלא יטה הפשרה לאחד יותר מחבירו. וכל בית דין שעושה פשרה תמיד הרי זה משובח. במה דברים אמורים, קודם גמר דין, אף על פי ששמע דבריהם ויודע להיכן הדין נוטה, מצוה לבצוע. אבל אחר שגמר הדין ואמר: איש פלוני אתה זכאי, איש פלוני אתה חייב, אינו רשאי לעשות פשרה ביניהם. **אבל אחר, שאינו דיין, רשאי לעשות פשרה ביניהם שלא במושב דין הקבוע למשפט.** ואם חייבו בית דין שבועה לאחד מהם, רשאי הבית דין לעשות פשרה ביניהם כדי ליפטר מעונש שבועה. (ואין בית דין יכולין לכופו ליכנס לפנים משורת הדין, אף על פי שנראה להם שהוא מן הראוי (ב"י בשם ר"י ובשם הרא"ש). ויש חולקים (מרדכי פ' ב' דמציעא):

12. ספר מרגליות הים

ו. אבל אהרן אוהב שלום כו', כפלם אוהב שלום ורודף
שלום להדגיש שברוחו פי שנים אוהב שלום כשבאו לפניו ורודף
שלום להשתיק מחלוקה טרם שבאו לפניו. ושמעתי בשם הרה"צ
מאלכסנדר שלכן תלתה תורה טומאת וטהרת המצורע בכהן אפי'
כשצריך לת"ח שיורה לו, לפי שצרעת באה על לשון הרע, ולשה"ר
הרי אינו שקר אך שהולך רכיל ומספר האמת מה שאמר חבירו עליו
וכדומה, בעל לה"ר זה מתימר היותו איש האמת, ולעומת זה מדתו
של אהרן הכהן ברדפו שלום היה להגיד לאדם שחושב את חבירו
כשונא לו שזהו לא נכון ואדרבא הוא מתגעגע להתרצות עמו, והרי
באמת לא היה כך רק בכדי להרבות שלום שינה והטעהו, לכן אמרה
תורה שזה איש האמת הגורם מחלוקה יהיה זקוק לאדם המטעה
בשביל השלום ובידו טהרתו.

13. דף על הדף סנהדרין דף ו עמוד ב

בגמ': וכן משה היה אומר יקוב הדין את ההר.

דהיינו שלא היה עושה פשרות. וצריך להבין מה ראה משה רבנו לעשות כן. וביאר הנצי"ב (העמק דבר שמות יח, כג). שמה רבנו בחכמתו הגדולה היה מהיר משפט, שלאחר שהיה שומע טענות הצדדים, מיד היה יודע עם מי הצדק, ולכן לא היה יכול לעשות פשרה כי ידע עם מי הדין. על פי זה פירש את הפסוק (שם) 'וגם כל העם הזה על מקומו יבוא בשלום', כי לאחר שיתמנו עוד דיינים והם לא ידעו מיד לפסוק הדין אלא יטו לעשות פשרה, ולכן יבוא העם בשלום כלומר, בפשרה.

במרגליות הים ביאר, שאם כל הנביאים אמרו לכל אדם מה שבחורין ומה שבסדקין כפי שמוכא במסכת יומא (עה, א) בודאי משה רבנו ידע, ולא היה דבר נסתר מעיני רוחו הטהור, וכשבאו בעלי הדין לפניו ידע מי עשה עול ועם מי הצדק, ולכן לא עשה פשרה, כי יש הלכה שאם אתה יודע להיכן הדין נוטה אסור לבצוע.

14. דף על הדף סנהדרין דף ו עמוד ב

בגמ': ר"א בנו של ריב"ג אומר אסור לבצוע כו' ר' יהושע בן קרחה אומר מצוה לבצוע כו'. **במהר"ם שיף (לקמן ז' ע"א) כתב ששני דברים מצאנו שחד אמר שהיא מצוה וחד אמר שהיא איסור א** פשרה דחד מ"ד ס"ל מצוה לבצוע ואידך ס"ל דאסור לבצוע. **ב**) למתווה ביהכ"פ על עבירות שכבר התווה עליהם שנה שעברה (יומא פ"ו ע"ב) שמ"ד א' סובר שאסור להתוודות עליהם ואידך סובר שמצוה להתוודות עליהם.

הגאון אדר"ת בקונטרס ילקוט דוד העיר ע"ז מעוד ח' מקומות שמצאנו בכה"ג:
ג) תפלה עם דמדומי חמה ברכות (נ"ט ע"ב), דבמערבא לייטי עלה, ובשבת (קי"ח ע"ב) איכא מאן דאמר יהא חלקי עם המתפללים עם דמדומי חמה.
ד) לתיתת חטים לפסח (פסחים מ' ע"א).
ה) לימוד תורה לבנות (סוטה כ' ע"א).
ו) רשב"י אומר אפילו לא קרא ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש, ויש תרי לישנא אם אסור לאמר לע"ה או מצוה (מנחות צ"ט ע"ב).
ז) וקנא את אשתו רשות או מצוה או איסור (סוטה ג' ע"א).
ח) גאווה לת"ח שמיני שבשמינית (סוטה ה' ע"א).
ט) צרת ערוה מחלוקת ב"ש וב"ה (יבמות מ"ג ע"א).
י) הדס שעליו תרי וחד (סוכה ל"ב ע"ב).

15. רמב"ם יד החזקה הלכות ברכות פרק א

(יט) כל האוכל דבר האסור בין בזדון בין בשגגה אינו מברך עליו לא בתחלה ולא בסוף כיצד הרי שאכל טבל של דבריהם או שאכל מעשר ראשון שלא נטלו תרומותיו או מעשר שני והקדש שלא נפדו כהלכתן **אינו מברך** ואין צריך לומר אם אכל נבלות וטרפות או שתה יין נסך וכיוצא בו.

[השגת הראב"ד - כל האוכל דבר האסור כו' עד לא בתחלה ולא בסוף עד סוף הפרק כתב הראב"ד ז"ל א"א **טעה בזה טעות גדולה שלא אמרו שאין מברכין אלא שאין מזמנין עליהם** לומר שאין להם חשיבות קביעות הואיל ואוכלין דבר האסור והוא כעין אכילת פירות שאין להם קבע לזימון אבל ברכה תחלה וסוף למה לא יברכו הואיל ונהגו עכ"ל]:

16. שו"ע אורח חיים - סימן קצו

(א) אכל דבר איסור, אף על פי שאינו אסור אלא מדרבנן, אין מזמנין עליו ואין מברכין עליו לא בתחלה ולא בסוף:

17. דף על הדף סנהדרין דף ו עמוד ב

בגמ': ר"מ אומר ובצוע בריך ניאץ כו' כל המברך את יהודה ה"ז מנאץ כו'.

ולקמן (ז' ע"א) ר' תנחום בר חנילאי כו' לא תאמר מקרא זה אלא כנגד מעשה העגל כו' מוטב דליעבדו לעגל אפשר דהו"ל תקנתא בתשובה.

המשך חכמה (פ' וישב) מבאר על פי הגמ' קידושין (פ"א עב) שבין המתכוין לאכול בשר טלה ועלה בידו בשר חזיר, בין המתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה צריכים כפרה, שצריכים כפרה או על המעשה או על המחשבה.

ולכן קאמר ר' מאיר שיהודה גרם למכירת יוסף למצרים, ואף שעי"ז "למחיה שלחני לפניכם" וזוה נתקיים ברית בין הבתרים, אבל הכוונה לא היתה טובה, לכן צריכים כפרה.

ור' תנחום בר חנילאי אמר שהכוונה להמעשה העגל, שמה שאהרן עשה היה כדי שלא יגזור כלי' על עם ישראל, נמצא שהמחשבה והכוונה היתה טובה, אבל עצם המעשה לא היתה טובה, ולכן בעי כפרה.

18. שיעורי ר' דוד מסכת סנהדרין דף ו עמוד ב

(שח) **אי להעיד לחבירו הוי 'חיוב' לחבירו, או רק גמילות חסדים**

והנה כתבנו (ס"ק הקודם) דבמאירי ב"ק מבואר דלהעיד לחבירו הוי חיוב ממש לחבירו, דהיה שייך אף חיוב ממון מחמת שהזיקו בזה שכבש עדותו, ורק דכיון שלא עשה מעשה, פטור בדיני אדם.

אכן הרמב"ן בדיני דגרמי כתב, דהלאו דאם לא יגיד הוי רק מחמת גמילות חסדים, ולכן אינו חייב בדיני אדם, וכמו באינו משיב אבידה של חבירו, שרואה איך נאבד, ויהא הפסד לחבירו, דאינו חייב, משום דהוי רק מחמת גמילות חסדים ע"ש.

וצ"ע לסברת הרמב"ן דלהעיד לחבירו ולהשיב אבידתו הוי דין אחד לתרוייהו, משום דין גמילות חסדים, א"כ כמו דבלא הגיד עדות חייב בדיני שמים, כמו כן אם לא השיב אבידתו יהא חייב בדיני שמים.

[ומ"ט לא מצינו דגם בזה פטור בדיני אדם וחייב בדיני שמים].

ואולם בלא הרמב"ן לא קשה מאי - שנא השבת אבידה מכובש עדותו.

דאף דלפי דברינו הנ"ל תרוייהו הוי מצוה בשביל חבירו, מ"מ איכא חילוק ביניהם.

דחיוב להעיד עדות לחבירו הוי דוקא אם חבירו תובעו להעיד לו, וילפינן זה מדכתיב אם לא יגיד לו ונשא עונו, דרק ע"י תביעה חייב להעיד, ואין זה סתם גזה"כ דהלאו הוי רק אם תובעו, אלא דילפינן דזהו ממש דין תביעה על העד, דיש לו זכות תביעה עליו, וכשהוא כובש עדותו, הרי הוא מזיקו כמו דכובש ראייתו שלו, ולכן חייב בדיני שמים.

משא"כ בהשבת אבידה, אין לו שום זכות תביעה עליו, ולא הזיקו כלל, וממילא לא שייך חיוב בדיני שמים.

אבל להרמב"ן דגם עדות הוי רק גמילות חסדים, דאין לו שום זכות תביעה עליו, וכמו בהשבת אבידה, א"כ קשה למה לא מצינו גם בהשבת אבידה דחייב בדיני שמים אם אינו משיב [ועי' ישוע"ד (ח"ד סי' כ"ג)].